

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาตนเองของบ้านสวนกล้วยโดยการนำระบบมาตรฐานงานชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เป็นอีกวิธีหนึ่งที่บ้านสวนกล้วยนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ การศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งของชุมชนด้วยระบบมาตรฐานงานชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยระบบ มชช. และผลที่เกิดขึ้นหลังได้รับการรับรองตามระบบมาตรฐานงานชุมชน โดยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยระบบมาตรฐานงานชุมชน พบว่าการพัฒนาตนเองของชุมชนบ้านสวนกล้วยโดยสรุป ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของชุมชน

การพัฒนาตนเองโดยนำระบบมาตรฐานงานชุมชนมาเป็นเครื่องมือ เพื่อให้ชุมชนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องมีกระบวนการดำเนินงานสรุปได้ เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1.1 การเตรียมการ ชุมชนมีการเตรียมการไว้ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการรับรู้ข้อมูล และขั้นตอนตัดสินใจสมัคร ในนี้มีการจัดเวทีประชาคมเพื่อขอมติจากเวทีในการตัดสินใจสมัครเข้าสู่ระบบ มาตรฐานงานชุมชน และเลือกทีมนำการพัฒนา จำนวน 12 คน และคณะที่ปรึกษาการ จำนวน 3 คนและผู้นำบ้านเป็นตัวแทนของชุมชนสมัครเข้าสู่ระบบมาตรฐานงานชุมชน ณ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเวียงสระ โดยคณะอนุกรรมการระบบมาตรฐานงานชุมชนอำเภอรับสมัคร และขึ้นเสริมสร้างการเรียนรู้ คณะอนุกรรมการเสริมสร้างการเรียนรู้อำเภอมาให้ความรู้กับทีมนำการพัฒนาและภาคี เป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบ มชช. และฝึกทักษะการศึกษาข้อมูล/วิเคราะห์ข้อมูล

1.2 การเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง และการประเมินผลการพัฒนา ขั้นนี้ชุมชนได้เรียนรู้โดยปฏิบัติจริง โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล มากำหนดตัวชี้วัดการพัฒนาตนเอง ไว้

7 ด้าน 21 องค์ประกอบ 26 ตัวชี้วัด ประกอบด้วยทีมนำการพัฒนา ผู้นำในชุมชน กลุ่มต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ที่ทำงานในพื้นที่ มีบทบาทหน้าที่ในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนโดยการสนับสนุนด้านวิชาการ จัดทำแผนพัฒนา ในการพัฒนาตนเองของชุมชน และประเมินผลการพัฒนา โดยดำเนินการเป็นระยะ ๆ คือ การประเมินตนเองโดยทีมพัฒนา และการประเมินโดยคณะกรรมการประเมินผลระดับอำเภอ ปรากฏว่าผลการประเมินชุมชนบ้านสวนกล้วยอยู่ในระดับและได้รับการรับรองจากคณะกรรมการประเมินผลอำเภอ และคณะกรรมการตรวจสอบรับรองจังหวัด และได้รับเกียรติบัตรรับรองผลการพัฒนาตนเองตามระบบมาตรฐานงานชุมชน ประเภทชุมชน ปี 2548-2549

1.3 การยกระดับการพัฒนาและรักษาสถานภาพ ชุมชนได้เรียนรู้ผลการพัฒนาตนเองจากการประเมินร่วมกันของทีมนำการพัฒนา คนในชุมชน และภาคีการพัฒนา ชุมชนยอมรับผลการประเมินซึ่งอยู่ในระดับผ่าน และชุมชนมีการจัดเวทีเพื่อยกระดับการพัฒนาตนเองไปสู่ระดับปานกลางและระดับดีต่อไป

2. ทุนเดิมของชุมชน

ทุนเดิมของชุมชน เป็นทุนที่มีอยู่ภายในตัวของคน และทุนที่มาจากภายนอกเข้ามาช่วยหนุนเสริมให้การพัฒนาตนเองชุมชนประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ได้แก่

2.1 ทุนเดิมชุมชน ได้แก่ ทุนที่อยู่ในคน เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศณคติที่แสดงออกทางพฤติกรรม ของคนในการพัฒนา รวมทั้งเวลาที่มีอยู่เพื่อเอื้อให้คนได้นำทุนต่าง ๆ ออกมาใช้ในการกิจกรรมการพัฒนาทั้งพัฒนาตนเอง พัฒนาครอบครัว และพัฒนาชุมชน ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มไม้กวาดดอกหญ้า กลุ่มไม้ผล เป็นต้น ทุนที่เป็นทรัพยากร ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำตก ป่าไม้ สัตว์ป่า การใช้ทรัพยากรที่เอื้อให้การดำเนินงานพัฒนาตนเองให้บรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งเป็นทุนที่ส่งเสริมให้ชุมชนทำกิจกรรมเด่นด้านสิ่งแวดล้อม มีแหล่งทุนเป็นของชุมชนเองให้ครอบคลุมและเชื่อมโยงกับทุกกิจกรรมที่ดำเนินการในชุมชน อย่างรู้คุณค่า มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความรักสามัคคี พร้อมเพรียงกันยึดถือรูปแบบประเพณีดั้งเดิม มีการสืบทอดภูมิปัญญาที่มีอยู่ ลดละเลิกอบายมุข มีความเสียสละ เคารพผู้นำ สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม มีทีมงานพัฒนาที่เข้มแข็ง ที่มาจากผู้แทนประชาชน กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ผู้นำในชุมชน เครือข่ายการทำงานทุกระดับ เช่น ด้านอาชีพ สาธารณสุข การเงิน ที่เข้มแข็ง และมีส่วนราชการที่ทำงานในพื้นที่ ให้การสนับสนุนในส่วนที่เกิน

ความสามารถในการพัฒนา มีเวทีพูดคุยกัน ส่งผลให้ชุมชนสมัครเข้าสู่ระบบ มชช. และมีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง

2.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เป็นทุนที่เข้ามาช่วยหนุนเสริมให้คนได้เกิดการเรียนรู้สู่การพัฒนาชุมชนของตนไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ในชุมชน จากหน่วยงานภาคีการพัฒนาที่นำนโยบายของรัฐบาลสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย และสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน การโดยการนำระบบมาตรฐานงานชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือและนำทุนในด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้การพัฒนาตนเองของชุมชนสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้

3. บทบาทผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3.1 ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยตัดสินใจร่วมกันกับแกนนำ แล้วดำเนินการพัฒนาใน ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ด้านสุขภาพอนามัย ด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ด้านการพัฒนาคนในชุมชน ด้านการบริหารจัดการในชุมชน และด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3.2 ภาคีการพัฒนาที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ ได้แก่ สาธารณสุข ให้ความรู้ในเรื่องของการอบรม อสม. การป้องกันโรคต่าง ๆ พัฒนาชุมชน ให้การสนับสนุนและเสริมสร้างการเรียนรู้การพัฒนาและบริหารจัดการกลุ่ม/องค์กร ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสตรี อช. และการพัฒนาตามระบบ มชช. เกษตร ให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพ ไม้ผลและสวนยางพารา การทำปุ๋ยหมัก เทศบาลตำบลบ้านส้องให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อให้ชุมชนได้แก้ปัญหาด้านการพัฒนาที่ต้องใช้เงิน ได้แก่ สงเคราะห์ผู้สูงอายุ โครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น

4. ผลที่เกิดขึ้นหลังได้รับการรับรองตามระบบมาตรฐานงานชุมชน มีผลเกิดขึ้น ดังนี้

ชุมชนมีความเชื่อมั่นในการพัฒนา ชื่อเสียงและภาพลักษณ์ การมีส่วนร่วมการยอมรับและความคาดหวังจากภายนอก การบริการสังคม การที่ชุมชนหนึ่ง ๆ จะพัฒนาตนเองจนได้รับการยอมรับได้นั้น ต้องได้รับทั้งความรู้ที่ได้จากภายนอกชุมชน เช่น จากการฝึกอบรมต่าง ๆ สื่อต่าง ๆ และความรู้จากภายในชุมชนเอง เป็นความรู้ที่ สังคมมาจนเกิดเป็นประสบการณ์การพัฒนาที่สืบเนื่องติดต่อกันมา จนเป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่ถ่ายทอดออกมาเป็นผลที่เกิดขึ้นจาก

การพัฒนาตนเองตามระบบมาตรฐานงานชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นที่จะพัฒนาตนเองต่อไปอย่างต่อเนื่อง มีชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีในด้านการพัฒนาชุมชน คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นที่ยอมรับจากชุมชนอื่น ๆ และภาคีการพัฒนา

นอกจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนแล้ว ระบบมาตรฐานงานชุมชนเป็นเครื่องมือในการกำหนดแผนงาน/โครงการของชุมชน สร้างกระบวนการบูรณาการการทำงานร่วมกันของภาคี และสะท้อนปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ชุมชนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันภายในชุมชน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงที่ชุมชนได้รับ และเป็นการเรียนรู้ที่ชุมชนสามารถเลือกที่จะรับหรือไม่รับก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชน จากการศึกษาในประเด็นของกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาตนเองตามระบบมาตรฐานงานชุมชนของชุมชนบ้านสวนกล้วย ดังนี้

ประการที่แรก บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองของชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีลักษณะของการทำงานที่ประสานงานกัน ลักษณะของการประสานงานกันนี้เป็นไปตามภารกิจของหน่วยงานนั้น ๆ และลดความซ้ำซ้อนของงาน การประสานงานของชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐในการเรียนรู้และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ด้านสุขภาพอนามัย ด้านศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี ด้านการพัฒนาคนในชุมชน ด้านการบริหารจัดการชุมชน และด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดได้ ชุมชนบ้านสวนกล้วยกับหน่วยงานภาครัฐ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน บางกลุ่ม ซึ่งหมายถึงกลุ่มที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการนำนโยบายต่าง ๆ เข้าสู่ชุมชน และได้มีการประสานโครงการ/กิจกรรมของหน่วยงานไว้ในแผนพัฒนาตนเองของชุมชนด้วย ซึ่งผู้นำในชุมชนยังคงมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูล การบริหารจัดการในชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชน

ประการที่สอง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ทำให้รู้จักการมองสถานภาพของตนเองว่า ณ ปัจจุบันนี้อยู่ในระดับใด และถ้าจะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิมจะต้องมีวิธีการพัฒนาตนเองโดยการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาขึ้น และในการพัฒนานั้นแกนนำโดยเฉพาะที่พัฒนาได้มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบโดยมีคณะกรรมการบริหารจัดการและมีการประสานงานกันระหว่างชุมชนกับองค์กรภาครัฐที่เข้ามาสนับสนุนการพัฒนาในชุมชน ภาคีได้มีการประสานแผนการพัฒนาในการพัฒนาตนเองของคนในชุมชนในส่วนของการที่จำเป็นต้องใช้

งบประมาณในการดำเนินงาน และสามารถลดความซ้ำซ้อนของการพัฒนา และเข้าไปสนับสนุนในรูปของภาคีการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของระบบ มชช.

ประการที่สาม การพัฒนาที่เร่งรีบจนเกินไปของหน่วยงานราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาที่นำระบบมาตรฐานงานชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือ การพัฒนาดังกล่าวนี้นี้ต้องใช้กระบวนการและต้องใช้เวลา การพัฒนาที่ชุมชนยัง 모르 ไม่เข้าใจ และไม่ตระหนักถึงความสำคัญ และไม่ตกลงด้วยตนเองแล้ว ทำให้เกิดผลเสียอย่างไรกับชุมชน การเร่งดำเนินการตามระบบ มชช. มากเกินไป โดยไม่ได้สร้างความรู้ ความเข้าใจในว่าเครื่องมือชนิดนี้มีความสำคัญอย่างไร จะต้องทำอย่างไรบ้าง ก็จะเหมือนกับการพัฒนาแบบเดิมที่กิจกรรมเกิดขึ้นเพราะเจ้าหน้าที่เป็นหลักในการขับเคลื่อน ชุมชนเข้ามาให้ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกในการพัฒนา และตัดสินใจเร็วไปจนไม่ได้คิดใคร่ครวญเสียก่อน โดยต้องการให้โครงการ/กิจกรรมสามารถดำเนินการไปได้เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของหน่วยงานตามปีงบประมาณ โดยที่ชุมชนยังไม่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมดังกล่าว และไม่มีความต้องการของกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ผู้นำได้ตระหนัก และสร้างความเข้าใจกับทีมผู้นำการพัฒนา และประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับระบบมาตรฐานงานชุมชน เพราะมีความยุ่งยาก ซับซ้อนและค่อนข้างแข็งตัว เจ้าหน้าที่ควรสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มเป้าหมายให้เข้าใจก่อนนำไปใช้
2. เจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะพัฒนากรต้องศึกษาและทำความเข้าใจกระบวนการพัฒนาตามระบบมาตรฐานงานชุมชน และต้องมีความเชื่อมั่นด้วยว่าระบบมาตรฐานงานชุมชนสามารถเป็นเครื่องมือที่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม และเป็นกำลังใจให้กับชุมชนได้เกิดการพัฒนาตนเอง เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง
3. ในระดับนโยบาย ควรมีการประสานความร่วมมือกันระหว่างภาคีการพัฒนาด้วยกันเพื่อนำระบบมาตรฐานงานชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติอย่างมีคุณภาพมากขึ้น และปรับระบบแนวทางการปฏิบัติของระบบราชการเร่งรัดจนเกินไปในเวลาจำกัด